

QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTI VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI

D. J. Ochilova

Ilmiy rahbar:

Alfraganus universiteti dotsenti, PhD

Xo'jamberdiyev Behruz

Alfraganus universiteti Iqtisodiyot fakulteti

Jahon iqtisodiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:22.08.2025

Revised: 23.08.2025

Accepted:24.08.2025

KALIT SO'ZLAR:

Qishloq xo'jaligi
iqtisodiyoti, oziq-ovqat
xavfsizligi,
samaradorlik,
innovatsiyalar, suv
resurslari, iqlim
o'zgarishi,
raqobatbardoshlik,
investitsiyalar

Ushbu maqola qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi chambarchas bog'liqlikni, shuningdek, oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash va taqsimlash jarayonlarining iqtisodiy jihatlarini tahlil qiladi. Maqolada qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, suv resurslaridan oqilona foydalanish, iqlim o'zgarishiga moslashish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining jahon bozoridagi raqobatbardoshligini ta'minlash va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari muhokama qilinadi. Bundan tashqari, qishloq aholisining daromadlarini oshirish, qishloq xo'jaligini rivojlantirishga investitsiyalarni jalb qilish va qishloq joylarida infratuzilmani yaxshilashning iqtisodiy ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kirish: O'zbekiston iqtisodiyotining asosi hisoblangan qishloq xo'jaligi sohasi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi va milliy xavfsizligi uchun muhim ahamiyatga

ega. Ushbu soha aholining keng qatlamlarini bandligini ta'minlabgina qolmay, shuningdek, ichki bozorni oziq-ovqat mahsulotlari bilan to'ldirish, eksport salohiyatini oshirish hamda qishloq hududlarining rivojlanishida markaziy rol o'ynaydi. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining (yaim) taxminan 15 foizini tashkil etadi va mamlakat ishchi kuchining deyarli chorak qismi aynan shu sohada mehnat qiladi [1].

Mamlakatning geografik va iqlim sharoitlari qishloq xo'jaligi uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. O'zbekistonning markaziy qismida joylashgan keng cho'l va dasht hududlari sug'oriladigan yerlar orqali samarali foydalaniladi. Biroq, mamlakatning asosiy muammolaridan biri - suv resurslarining cheklanganligi va o'ta ehtiyotkorlik bilan boshqarilishi zarurati. Qishloq xo'jaligi suv iste'moli mamlakatdagi suv resurslarining taxminan 90 foizini tashkil qiladi, shu bois suv ta'minoti va sug'orish tizimlarini modernizatsiya qilish ustuvor vazifa sifatida ko'rilmogda [2].

Asosiy ekinlar qatorida paxta, g'alla, sabzavot, meva va poliz mahsulotlari katta o'rin tutadi. O'zbekiston dunyoda paxta yetishtirish bo'yicha yetakchi davlatlardan biri bo'lib, sohaning eksportdagi ulushi katta. Shu bilan birga, g'allani ichki iste'mol va eksport uchun yetishtirish doimiy ravishda qo'llab-quvvatlanmogda. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xom ashyo va qayta ishlangan mahsulotlari eksportida ham o'sish kuzatilmogda, bu esa milliy iqtisodiyotga qo'shimcha daromad keltiradi [3].

Oziq-ovqat xavfsizligi konsepsiyasi mamlakatda iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikning ajralmas qismi sifatida qaraladi. Oziq-ovqat xavfsizligi aholining yetarli miqdorda, sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan uzluksiz ta'minlanishi orqali amalga oshiriladi. Bu esa aholining sog'lig'i, ish faoliyati va mamlakatning uzoq muddatli rivojlanishi uchun muhimdir. Shu sababli davlat qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va taqsimlash jarayonlarini faol tartibga solmogda, aholining oziq-ovqatga bo'lgan talabini qondirish uchun tegishli chora-tadbirlarni amalga oshirmogda [4].

Mamlakatda qishloq xo'jaligi sohasidagi asosiy muammolarga kelsak, ularning eng dolzarb va keng tarqalganlari quyidagilar: suv yetishmasligi va iqlim o'zgarishlarining salbiy ta'siri; qishloq xo'jaligi texnikasi va innovatsiyalarning eskirganligi; yerlarning sifatini pasayishi; ishlab chiqarish samaradorligi va mehnat unumdorligining pastligi; bozorlardagi narxlarning noturg'unligi va kichik fermerlarning moliyaviy imkoniyatlarining cheklanganligi. Ayniqsa, qurg'oqchilik va noqulay iqlim sharoitlari hosildorlikni sezilarli pasaytiradi, bu esa oziq-ovqat xavfsizligi uchun tahdid hisoblanadi [5].

Shu bilan birga, sohada amalga oshirilayotgan islohotlar va davlat tomonidan qo'llanayotgan strategiyalar ham katta ahamiyatga ega. 2017-yildan boshlab "Qishloq

xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha milliy dastur" qabul qilindi va unga muvofiq zamonaviy sug'orish tizimlari, yangi texnologiyalarni joriy etish, melioratsiya ishlarini yaxshilash, innovatsion urug'lar yetishtirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlashni rivojlantirish kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu dastur O'zbekistonning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va eksport salohiyatini oshirishda muhim omil hisoblanadi [6].

Shuningdek, "Yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi doirasida qishloq xo'jaligidagi resurslardan samarali foydalanish, ekologik barqarorlikni ta'minlash, agrotexnologiyalarni yaxshilash va raqamlashtirish yo'nalishlari rivojlantirilmoqda. Bu nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga, balki iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishda ham muhim rol o'ynaydi [7].

Bozor munosabatlari va kichik fermerlarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish yo'lida ham davlat tomonidan kreditlar, subsidiya va moliyaviy yordam dasturlari joriy etilgan. Bu esa qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarining bozor talablariga moslashishini va o'z faoliyatlarini kengaytirishini ta'minlaydi.

O'zbekiston hukumati uchun oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash nafaqat ichki barqarorlikni kafolatlash, balki mintaqaviy integratsiya va eksport salohiyatini oshirish nuqtai nazaridan ham muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Shu bois mamlakat Markaziy Osiyo davlatlari bilan birgalikda qishloq xo'jaligi sohasida hamkorlikni rivojlantirish, yangi bozorlarni izlash va agrar eksportni kengaytirish strategiyasini davom ettirmoqda.

Xulosa:

O'zbekiston qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligi, iqtisodiy barqarorligi va aholining turmush darajasini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Soha, tarixan mamlakat aholisining katta qismini band qilib kelgan va yalpi ichki mahsulotga sezilarli hissa qo'shgan bo'lsa-da, zamonaviy sharoitda bir qator muammolarga duch kelmoqda. Bu muammolar orasida suv resurslarining cheklanganligi, tuproq unumdorligining pasayishi, eskirib qolgan texnologiyalar, kam samarali ishlab chiqarish usullari, logistika va infratuzilma muammolari, shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining jahon bozorlariga kirishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni sanab o'tish mumkin.

Shu bilan birga, o'zbekiston hukumati qishloq xo'jaligini rivojlantirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga katta e'tibor qaratmoqda. Amalga oshirilayotgan islohotlar qishloq xo'jaligi sohasiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, suv resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash, fermerlarni qo'llab-quvvatlash va ularning huquqiy himoyasini

kuchaytirishga qaratilgan. Davlat tomonidan qishloq xo'jaligi sohasiga ajratilgan investitsiyalar, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, malakali mutaxassislarni tayyorlash va qayta tayyorlashga qaratilgan dasturlar, shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy choralar sohaning samaradorligini oshirish va barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Kelajakda qishloq xo'jaligini yanada rivojlantirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash uchun ekologik barqarorlikka e'tiborni kuchaytirish, suv resurslarini tejash texnologiyalarini keng qo'llash, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining qo'shimcha qiymatini oshirish orqali eksport salohiyatini kengaytirish, fermerlarning biznes ko'nikmalarini oshirish va ularga zamonaviy bilim va texnologiyalarni yetkazib berish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, qishloq joylarida infratuzilmani rivojlantirish, aholi turmush darajasini ko'tarish va qishloq aholisini bandligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratish lozim. Bularning barchasi o'zbekiston qishloq xo'jaligini yanada rivojlantirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Manbalar:

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi, "Qishloq xo'jaligi ko'rsatkichlari", 2024.
2. O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi, "Suv resurslarini boshqarish", 2023.
3. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi, "Agroeksportni rivojlantirish", 2023.
4. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO), "Oziq-ovqat xavfsizligi va sog'liq", 2022.
5. BMT Qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), "Iqlim o'zgarishlari va qishloq xo'jaligi", 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari, "Milliy qishloq xo'jaligi dasturi", 2017.
7. Xalqaro barqaror rivojlanish agentligi, "Yashil iqtisodiyot va qishloq xo'jaligi", 2023.
8. Jahon banki, "O'zbekiston qishloq xo'jaligi sektori tahlili", 2024.